

que un IGAEDITANA figura en una una inscripció (veg. *Esp. Sagr.* xiv, 47, apè. i). Així com així, tampoc no es pot negar la possibilitat d'una repetició del nom pre-romà Montanea EDETANA dins el P. Valencià.

I encara més: hem adquirit la plena seguretat que *Aitana* ha de tenir un ètímon molt antic, sens dubte pre-romà.

Altrament, és insostenible en tots sentits una etimologia aràbiga. Ja en principi seria ben estrany que el nom d'una serra significués 'la nostra gent' (ni 'gent' ni la constr. possessiva amb *-na*, que hi podrien fer?). Però és que aqueix *'aitāna*, que algun inescrupolós degué posar en els papers d'AMAlcover (*AlcM*₁ i s., s. v.) ni és aràbic ni res que es pugui pendre per àrab.³

A cap arabista (ni tan sols a Asín, en el seu flac llibret d'etimologies) no se li havia ocorregut, naturalment, cercar en àrab l'origen d'aquest nom. Reaccionant contra aquell inexplicable disbarat, jo mateix havia temptejat altres pistes (i no dol de reconèixer-ho, que així es veurà millor com no obeeia a cap prejudici).²⁰ Es pot dir que hi ha tres serres paral·leles, des d'Aitana cap a l'E.: *Xortà* (te. CCastells-Callosa) i *Oltà* (te. Benissa). El que tenen en comú és que aquestes també són voltades de gegantesques cingleres (si bé són molt menys altes i extenses; em preguntava jo, doncs, si aquí hi havia un element comú *-TAN* (pre-romà, car no s'albira altra possibilitat, en la vaga penombra, cercant a les palpentes). Però ni això seria *-TANA*, ni això era res més que una vaguetat inconcretable. EDETANA, però, existeix i que és just aplicar-li ho és, almenys en alt grau, incontestable.

¹ Vegeu-hi els gravats de pp. 671 i 727. En altres passatges, el riu de d'Aitana que baixa de la Serra, p. 774, i una cova notable, p. 117. — ² Això sembla fantàstic, i tanmateix no ho desmenten ni hi manifesten escrúpols els savis comentaris de García Bellido (trad. de Plini, Mela i Estrabó), ni altres arqueòlegs consultats (GGRV, en els treballs de PPacheco, Sarthou 704, CCandi 575, 614, 709 n. 6), Madoz etc. És te la impressió que tots els estudiosos hi senten gran confusió, i no volen resoldre-ho, ni es veuen amb cor d'un judici crític. Una impressió encara més clara de batibull es treu de la nota de SSiv. (*Nomencl.*, p. 173), *Carteia*; no perdem de vista tampoc que hi hagué un poblet *Cartayna* (segle XVI, SSiv., pp. 173, 385), fins a l'expulsió dels moriscos (en el te. de Sant Pere d'Albaida). Part dels dubtes i confusió potser provenen de Ptolemeu: del geògraf egipci, com a molt més tardà (i en part compilador d'informes d'altri), no ens en refiem tant; ni els fa arribar fins al Túrria, i és el qui ens parla d'una ciutat *'Hδητα, ή και Αελρία* (II, vi, § 62; o sigui *'Edeta* també [dita] *Léiria*) que bé apareix identificable amb Lliria; on podem endevinar el naixement de la suposició *Edeta*, i una font de confusions, potser provinents d'escriptors anteriors, amb aquelles ambigüitats o desnivellaments cronològics. Una interpretació seria que els Edetani en el temps arcaic d'Estrabó s'havien estès més (car ell no sembla que parli enlloc dels *Contestani*), abra-

çant fins cap a Cartagena (i quelcom de Celtibèria —d'on l'estranya dita de Plini); i que en temps imperials se'n separaren els *Contestani* (a manera de parcialitat) cap a Cocentaina, ço que no impediria que en restés part cap a la Marina. Sobre els límits entre *Edetani* i *Contestani* donaren opinions Diago i Llorente en GGRV, *Alac.*, p. 146, en es pot veure un croquis cartogràfic segons FzGuerra, per més que tot això vagi quedant ja tan antiquat. — ³ Ni tan sols existeixen arrels aràbigues *'yt*, *'yft*, *'yft*, *'yft*. Res de semblant a tal mot en cap diccionari aràbic; «gente» es tradueix *niç*, *balq*, *umme* en *PAlc*; *umma* «populus» en *RMa* (628.1f.), *ḥalīqa* «creatura» (96a); *umma* «peuple, nation» Belot etc. Altrament l'incomprensible disbarat alcoverià no anava sol; veg.-lo repetit en l'article següent, *Aitona*.

AITONA

Considerable i antiga vila del Baix Segre.

PRON. POP. *Ajōne* anotava Casac. a Maials i a la Granja d'Escarp; jo, més tard, a Saidí, Seròs, Llardecans i allí mateix (1934, *RMA*). Ja a algú d'aquests llocs, i més tard a Soses, i Alcarràs (1964) ho sentia reduït: *itōne*. Vaig recollir a Alcarràs la cobla tòpica: «A Seròs, les noies guapes, / a *itōne* no ho són tant; / a Soses, les rabosetes; / a 'Lcarràs, la flor del ram!» (XLII, 51.4); on el metre ho comprova. Tanmateix salta a la vista que en això tenim una deglutinació ben secundària d'*Aitona*, on els rústics han cregut sentir una *a* locativa. Desestimem també les variants de timbre en la vocal final; en el poble mateix es percebia *a* més oberta i menys palatal, *-a*, que l'*-e* que és més generalitzat en aquella comarca.

Comencem observant en els geògrafs àrabs una forma ben semblant (tant que n'és clarament inseparable) si bé com a nom de riu veí; amb àr. *nābr* 'riu': *nābr az-zājtūn* 'riu dels olivars'. Uns anomenen així el Baix Segre, els altres el Baix Cinca. El més savi i precís com a geògraf, l'Idrissi, és ben clar que amb aquest nom designa el baix Segre, puix que diu que passa a l'E. de Lleida i confueix amb l'Ebre a Mequinensa (Saavedra, p. 41; Alemany, p. 68; Ubieto, p. 105); en altres es veu que designa el Baix Cinca, com ja observava Alemany, i en efecte així es veu en el tardà Himyarí (S. xiv, p. 31), i *wadi 'z-zājtūn* és el Cinca, segons les versions tardanes del Razi (més antic, S. x, però mal transmès), *Al-And.* xviii, 74. En realitat no hi ha contradicció, car Cinca i Segre s'ajunten un tros abans de l'aiguabarreig amb l'Ebre. És sens dubte a aquest trajecte al que s'aplicaria des d'antic, i és on escau millor el nom de 'riu dels olivars'; i després ho prolongarien un tros corrent amunt els moros (que ja no hi estigueren tan ferms) per la banda d'un i altre riu.

No és estrany que aquest nom quedés concretat després de la Reconquesta a la vila d'Aitona, la més coneguda del baix Segre: car si bé no és encara a la confluència (a uns 10 k.) es troba llarg trajecte riu avall de Lleida, i força més apartada d'aquesta ciutat